

Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ ΕΝΟΣ ΜΙΚΡΟΥ ΛΑΟΥ

Με την ευκαιρία της επέτειου των διακοσίων χρόνων
από την Έλληνική Έπανάστασι

Υπάρχουν δύο παραδόσεις στην ανθρώπινη ιστορία: Η πρώτη είναι αυτών που είναι «οί δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν» καὶ θέλουν νὰ ἐπικρατήσουν καὶ νὰ ὑποτάξουν τοὺς ἄλλους. Καὶ ἡ δεύτερη εἶναι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ζητοῦν νὰ γίνη τὸ θέλημα τοῦ Ἐνός.

Οἱ πρῶτοι σταδιοδρομοῦν πρόσκαιρα καὶ βασανίζουν τὸν κόσμον. Οἱ δεύτεροι ἀναδεικνύονται «κλέος ἀέναιον θνητῶν». Ἀνατέλλει ἀπὸ μέσα τους μιὰ αἴγλη ποὺ δὲν δύει ἀλλὰ φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ Ἕλληνες εἶναι μικρὸς λαὸς μὲ μεγάλες ἀπαιτήσεις. Ὁ Δημόκριτος ζητᾷ νὰ βρῇ τὴ μιὰ αἰτιολογία τῆς ζωῆς καὶ ὄχι τὴν τῶν Περσῶν βασιλείαν. «Ἐλεγε βούλεσθαι μᾶλλον μίαν εὐρεῖν αἰτιολογίαν ἢ τὴν τῶν Περσῶν οἱ ἑαυτοῦ βασιλείαν γενέσθαι». Οἱ ἀπαιτήσεις καὶ ἡ σταδιοδρομία τους ξεπερνοῦν τὴν ἱστορία.

Ὁ Ἡράκλειτος ζητᾷ τὸν τρόπο τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. Τὰ θυσιάζει ὅλα γιὰ τὸ ἓνα καὶ τοῦ χαρίζεται ἡ γνῶσι τῶν πάντων. Κάνει διάγνωσι ὅτι ὑπάρχει νόμος ποὺ ἐπιβάλλει νὰ ὑπακούωμε στὴ θέλησι τοῦ ἑνός, ὅχι τοῦ ὁποιουδήποτε, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ καὶ θείου Λόγου, τοῦ Λόγου καὶ Θεοῦ ποὺ διοικεῖ τὰ πάντα διὰ πάντων.

Ὅταν ὑπακούωμε στὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀληθεύομε. Ὅταν ἰδιαίωμε (θεωροῦμε τὸν ἑαυτὸν μας τὴν αὐθεντία) ψευδόμεθα. Στὴ βάσι αὐτῆς τῆς ὑπακοῆς στηρίζονται οἱ ἄριστοι. Καὶ ὁ ἓνας εἶναι τρισμῦριοι, οἱ δὲ ἀναρίθμητοι κανεῖς.

Ὁ Ἡράκλειτος εἶναι ἓνας ἄριστος, γεννημένος μὲ μιὰ ἄσβεστη δίψα καὶ ἀναζητήσι γιὰ τὸ ἓνα καὶ μακρινό. Ὁ ἴδιος δὲν τὸ γνωρίζει ἀλλὰ εἶναι βέβαιος ὅτι ὑπάρχει καὶ τὸν συγκλονίζει. Αὐτὸς ὁ συγκλονισμὸς τὸν κάνει μιὰ αἴσθησι ποὺ κρίνει καὶ ἀπορρίπτει ὅσα βλέπει καὶ ἀκούει νὰ γίνονται ἀπὸ τοὺς συγχρόνους του.

Δέν αντιπαραβάλλει τὴ δική του ἄποψι μὲ ἐκεῖνη τῶν ἄλλων. Νοιώθει τὴν ἀδυναμία τοῦ μεμονωμένου ἀνθρώπου. Ἀποφαίνεται «μὴ εἶναι λογικὸν τὸν ἄνθρωπον, μόνον δ' ὑπάρχειν φρενῆρες τὸ περιέχον». Δέν εἶναι ἀπὸ μόνος τοῦ λογικὸς ὁ ἄνθρωπος [«χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν» (Ιω. 15,5)]. Εἶναι ὅμως πλῆρες φρονήσεως αὐτὸ ποὺ τὸν περιβάλλει στὸ ὁποῖο τὰ πάντα κυβερνῶνται διὰ πάντων ἀπὸ τὸν Ἕνα.

Δέν θέλει νὰ πρωτεύσῃ στὴ φθορὰ καὶ νὰ διαπρέψῃ στὸν χρόνον ἀτομικά. Δέν κλείνονται ἐκεῖ οἱ φιλοδοξίες καὶ οἱ δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου.

Δέν τὸν καταλαβαίνουν οἱ συμπατριῶτες του. Τὸν χαρακτηρίζουν σκοτεινὸ, ὑπερόπτη καὶ ὀχλολοῖδορο. Αὐτὰ δέν τὸν ἀγγίζουν γιατί δέν ἔχουν σχέσι μὲ τὴν πραγματικότητα. Φεύγει μόνος του στὸ βουνό. Συνεχίζει τὸν ἀγῶνα. Ἐρευνᾷ τὸν ἑαυτό του. Πλησιάζει καὶ γνωρίζει «εὖ μάλα» ὅλους τοὺς φιλοσόφους καὶ ποιητές, τοὺς παλαιούς καὶ τοὺς νέους. Βλέπει πῶς ἀντιδρᾷ τὸ φορτισμένο εἶναι του μὲ αὐτὸ τὸ πλησίασμα καὶ τὴ γνῶσι.

Μετὰ τὴν τελική του διάγνωσι γυρίζει καὶ ἀπευθύνεται στοὺς Ἐφεσίους: Σᾶς εἶπα ὅτι οἱ πολλοὶ εἴστε πονηροί, ὀλίγοι δὲ ἀγαθοί. Τώρα σᾶς λέω ὅτι δυνάμει ὅλοι εἴστε ἀγαθοί. «Πᾶσι μέτεστι γινώσκειν ἑωυτοὺς καὶ σωφρονεῖν»· εἶναι δυνατὸν σὲ ὅλους νὰ φτάσουν στὴν αὐτογνωσία καὶ τὴ σωφροσύνη. Δέν θέλω νὰ σᾶς ὑποτιμίσω οὔτε νὰ μὲ τιμῆσετε. Θέλω νὰ σᾶς πῶ ὅτι, ὅταν ἤμουν νέος, δέν γνώριζα τίποτε. Ὅταν ἔφτασα στὴν τελειότητα τὰ γνώρισα ὅλα. Αὐτὸς ποὺ πιστεύει στὴ φανταστική του αὐθεντία ψεύδεται. Ἐνῶ κάνει τὸν δάσκαλο, φτάνει σὲ ἀδιέξοδο ἀπογνωσεως καὶ βασανίζει τὸν κόσμον.

Αὐτὸς ποὺ ὑπακούει στὸν Θεὸν Λόγον ἀληθεύει. Τὰ θυσιάζει ὅλα χάριν τοῦ Ἑνός. Τοῦ χαρίζονται τὰ πάντα χάριν τῶν πολλῶν. Ζῇ τὴν ταύτισι τῶν ἀντιθέτων.

Τὸ νὰ κρίνης, κατὰ τὸν λογισμόν σου δίκαια, καὶ νὰ πληγῶνς ἀνώφελα τοὺς ἄλλους εἶναι ὑπόθεσι ἐνοχλητικὴ καὶ στείρα. Τὸ νὰ ἀπορρίπτῃς ὅλους καὶ νὰ συγκεντρώνωνται γύρω σου, σημαίνει ὅτι κάτι ἰδιαίτερο συμβαίνει μὲ σένα. Κάπου ἔφτασες, κάτι βρῆκες.

Ὁ Ἡράκλειτος εἶναι ἓνα φαινόμενο στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία. Ἐνῶ ἀπορρίπτει σχεδὸν τοὺς πάντες, ὅλοι συγκεντρώνονται γύρω του θεωρῶντας τὸν πατέρα πνευματικὸ καὶ ὁδηγό.

Περνοῦν οἱ χιλιετίες καὶ ἡ παρουσία του ταράζει ζωηφόρως τὴν οἰκουμένη. Ὅλοι, καὶ οἱ μετὰ τὸν ἀντίθετοι, τὸν θεωροῦν πνευματικὸν πατέρα καὶ θεμελιωτὴ τῆς θεωρίας των. Ὁ Κίρκεγκωρ (1813-1855) αὐτοεπικαλεῖται μαθητὴς τοῦ Ἡρακλείτου. Ὁ Λένιν (1870-1924) τὸν θεωρεῖ πατέρα τοῦ διαλεκτικοῦ ὕλι-

σμοῦ. Ὁ Χάιντεγκερ (1889-1976) τὸν βλέπει ὡς τὸν πρῶτο δυτικὸ στοχαστή. Καὶ ὁ Ὅσσο (1931-1990) λέει ὅτι εἶναι γκουροῦ τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὄχι Ἑλλήνας ὅπως ὁ Ἀριστοτέλης.

Αὐτὰ συμβαίνουν σ' αὐτὸν ποῦ δὲν εἶναι κατὰ φαντασία μεγάλος, ἀλλὰ πραγματικά ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν ὕβρι καὶ τὴν οἴησι.

* * *

Οἱ Ἕλληνες μπαίνουν στὸ στίβο τῆς ἱστορίας μὲ γενάρχεις τοὺς ἄριστους ποῦ θυσιάζουν τὰ πάντα γιὰ τὸν Ἕνα. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τέλους βρίσκεται ἡ δίαψα τους γιὰ τὸ ἀπόλυτο καὶ ἡ αἴτησι νὰ γίνεταὶ τὸ θέλημα τοῦ Ἐνός. Αὐτὸ χαρίζει τὴν ἐνότητα τῶν πάντων στὴν ἐλευθερίᾳ τῆς αἰεζωίας.

Ζητοῦν τὴ σοφία καὶ τὸ κάλλος ποῦ ἐξυψώνουν τὸν κόσμο, ὄχι τὴν ἐξουσία καὶ τὴ δύναμι ποῦ εὐτελίζουν τοὺς ἀνθρώπους, ὡς κατακτητὲς καὶ νικημένους.

Ἔχουν δοσοληψίες μὲ τοὺς γνωστούς λαοὺς. Ὅ,τι καλὸ παίρνουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τὸ καλλιεργοῦν περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἐκεῖνοι ποῦ τὸ εἶχαν. Ζητοῦν τὸ ξεπέρασμα καὶ τὴ μεταμόρφωσι ὅλων. Γίνεται γι' αὐτοὺς φιλοσοφία ἢ μελέτη τοῦ θανάτου, καὶ φιλοκαλία ἢ προσπάθεια νὰ δώσουν μορφὴ στὸ ἄμορφο, νὰ πετύχουν τὸ ἄγαλμα, τὴν ἀγαλλίασι τοῦ κάλλους καὶ τῆς ζωῆς.

Οἱ δοκιμασίες καὶ τὰ ἀδιέξοδα τῆς ζωῆς γίνονται ἀφορμὴ καλλιτεχνικῆς δημιουργίας καὶ δύναμι νὰ λύσουν τὰ προβλήματα, νὰ φτάσουν στὴν κάθαρσι καὶ τὴν ἀνάπαυσι.

Γεννιοῦνται οἱ τραγωδίες. Ἐκφράζουν τὶς φιλοσοφικὲς τοὺς ἀναζητήσεις μὲ τὴ γλῶσσα τῶν θεατρικῶν παραστάσεων. Ἐκπαιδεύουν καὶ ψυχαγωγοῦν τὸν κόσμο μὲ τὸ θέατρο. «Δημιότερπéστατόν τε καὶ ψυχαγωγικώτατον ἡ τραγωδία» (Πλάτων). Δὲν ἱκανοποιοῦνται μ' αὐτὸ ποῦ πετυχαίνουν. Συνέχεια συζητοῦν καὶ ζητοῦν νὰ ἀκούσουν κάτι νεώτερο (Πράξ. 17,21).

Ἀπορρίπτουν τὴν ὕβρι ὡς πυρκαγιὰ καὶ τὴν οἴησι ὡς ἐπιληψία. Ἀποκοτοῦν τὴν ὑγεία μὲ τὴν ἀναζητήσει τοῦ μέτρου. Μπαίνουν στὸν δρόμο τῆς ἐλευθερίας μὲ τὴν ὑπακοὴ στὸν κοινὸ καὶ θεῖο Λόγο. Τοὺς ἀποκαλύπτεται ὁ τρόπος τῆς τοῦ παντός διοικήσεως σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Εἶναι ἐραστές τῆς σοφίας καὶ τοῦ κάλλους, ὄχι σφετεριστές τῶν θείων δωρεῶν.

Ἐὰν συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ θεωρῆς τὸν ἑαυτό σου κριτήριο τῆς ἀληθείας, καὶ προβάλῃς τὴν ἀποψί σου ὡς τὴ μόνη ὀρθή, πῆρες στραβὸ δρόμο καὶ φτάνεις σὲ ἀδιέξοδο. Αὐτοφυλακίζεσαι σὲ φαντασιώσεις. Παριστάνεις τὸν μεγάλο ἐνῶ λὲς ψέματα. Φτάνεις σὲ συσκοτίσι ἀπογνώσεως καὶ τελεσίδικη καταδίκη. Ἀντὶ

νὰ σωπάς, ἰσχυρίζεσαι ὅτι τὰ πάντα καταλήγουν σὲ συντρίμμα συμφορᾶς. Ντύνεσαι τὸν ἥρωισμό τῆς ψευδαισθήσεως καμαρώνοντας ὡς προφήτης καταστροφῆς. Βλέπεις τὰ πράγματα ἀνάποδα. Σὰν νὰ μὴν ἔχης ἐσὺ ἀνάγκη τοῦ Ἐνός, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ζητᾷ βοήθεια ἀπὸ σένα. Κατατάσσεις τὸν ἑαυτὸ σου στοὺς σωτῆρες τοῦ Θεοῦ, *Salvatores Dei*.

Οἱ ἄριστοι ὑπακούουν στὴ θέλησι τοῦ Ἐνός καὶ κατακλύζονται ἀπὸ γνώσεις ποὺ τοὺς κάνουν νὰ ἀγαποῦν τὴν ταπεινώσι.

Ὅταν θυσιάζης τὰ πάντα γιὰ τὸν Ἔνα, τὰ βρίσκεις ὅλα μεταμορφωμένα. Φτάνεις μετὰ ἀπὸ τὸν κόπο στὴν ἀνάπαυσι καὶ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα στὸ ἀνέλπιστο. Ἀπολαμβάνεις τὴν ἐλευθερίᾳ ἀπὸ τὰ φθαρτὰ καὶ τὴν μετατροπὴ τῶν πάντων σὲ εὐλογία.

Οἱ ἄριστοι προτιμοῦν τὸ ἓνα ἀντὶ πάντων καὶ τοὺς δίδεται κάτι ἐλάχιστο μὲ ἀνεξάντλητο δυναμισμό ποὺ τοὺς τρέφει ὡς ἄρτος ζωῆς. «Οἱ δὲ πολλοὶ κεκόρηνται ὅπως περ κτίνηε»· οἱ πολλοὶ τρῶνε τοῦ σκασμοῦ σὰν κτίνη καὶ μένουν νηστικοί, γιὰτὶ δὲν εἶναι κτίνη ἀλλὰ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἄλλης τροφῆς. Ἀσχολοῦνται μὲ χίλια θέματα, «ἀνθρώπινα δοξάσματα», παιδιάρια, ποὺ δὲν ὀδηγοῦν πρὸς τὴν ἀκατάλληλη γιὰ τὸν ἄνθρωπο. «Θάλασσα ὕδωρ καθαρώτατον καὶ μαρῶτατον, ἰχθύσι μὲν πότιμον καὶ σωτήριον, ἀνθρώποις δὲ ἄποτον καὶ ὀλέθριον» (61).

Οἱ ἄριστοι δὲν ἀκολουθοῦν γνωστὰ μονοπάτια ἀνθρωπίνων διαλογισμῶν ποὺ ἀρχίζουν καὶ τελειώνουν στὴ φθορά. Ζητοῦν νὰ γίνηται τὸ θέλημα τοῦ Ἐνός καὶ τοὺς ἀνοίγονται δρόμοι ἐλευθερίας. Σβήνουν τὰ γνωστὰ καὶ παρερχόμενα. Ἀνατέλλουν τὰ καινὰ καὶ ἀνανεούμενα.

Στὸν χώρῳ τῆς φθορᾶς ὅλα εἶναι αἰόλα καὶ σχετικά. Τὰ κακὰ εἶναι νοσηρὰ καὶ ἀπορριπτέα. Τὰ καλὰ εἶναι ἀνεπαρκῆ καὶ ἐφήμερα.

Προσφέροντας τὸ λίγο ποὺ ἔχεις στὴ θέλησι τοῦ Ἐνός κατακλύζεσαι ἀπὸ θεῖες δωρεές. Ὁ χορτασμός τῆς τροφῆς ποὺ δυναμώνει τὸν ἄνθρωπο ἀκτινοβολεῖται ὡς ἐνέργεια ζωῆς ποὺ ἐνισχύει ὅλους καὶ φανερώνει ὅτι ὅλα εἶναι ἓνα.

Οἱ βάρβαροι εἶναι κλεισμένοι στὰ στενὰ ὅρια τοῦ φθαρτοῦ γιὰτὶ τοὺς λένε ψέματα οἱ αἰσθήσεις. «Κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισι ὀφθαλμοὶ καὶ ὅτα βαρβάρους ψυχὰς ἐχόντων» (107). Δὲν ὑποψιάζονται τὸν χώρῳ τῆς ἐλευθερίας ποὺ προσφέρεται σ' αὐτὸν ποὺ θυσιάζεται γιὰ τὸ Ἔνα. Προσπαθοῦν νὰ παριστάνουν τὸν πολιτισμένο ἀλλὰ προδίδονται γιὰτὶ ἡ βαρβαρότητα ἔχει διαπλάσσει ἓνα ἀλλόκοτο ἄνθρωπο μέσα τους. Δὲν δέχονται ἐπιδράσεις ἀνωτέρου πολιτισμοῦ γιὰτὶ δὲν ὑποψιάζονται τὴν ὑπαρξί του.

Ἀντίθετα, μὴ μυστικὴ φλέβα διατρέχει τὴν ἱστορία μας καὶ διατρέφει τὴν

οικουμένη με ἀκαταίσχυντη ἐλπίδα ποὺ φτάνει στὴν κατάργησι τοῦ θανάτου. Ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν αἴτησι νὰ γίνηται τὸ θέλημα τοῦ Ἑνός. Καὶ καταλίγει στὴν κλῆσι τῶν πάντων στὴν πανήγυρι τῆς ζωῆς.

Οἱ ἰδιάζοντες προκαλοῦν σύγκρουο ψευτιᾶς γιατί στηρίζονται στὸν ἑαυτὸ τους. Γράφουν βιβλία. Κάνουν θεωρίες. Θέλουν νὰ σώσουν τὸν κόσμο· ὁ ἕνας ὑπόσχεται φανταστικές κατακτήσεις, καὶ ὁ ἄλλος προβλέπει ἀναπόφευκτες καταστροφές. Ὅλοι λένε ψέματα.

Γιὰ τοὺς ἄριστους ὅλα βρίσκονται ἐν ἐξελίξει καὶ ταυτόχρονα ἀπολαμβάνουν τὴν τελικὴ καρποφορία γιατί στηρίζονται στὴ θέλησι τοῦ Ἑνός. Σβίνουν οἱ ἐφιάλτες τῶν ψευδαισθήσεων. Ἀνατέλλει τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας.

Ἄν θελήσης νὰ τοὺς κλείσης τὸν δρόμο, τοὺς πολλαπλασιάσεις τὴ δύναμι γιατί στηρίζονται στὸν Ἑνα, καὶ ἡ ἀποστολή τους εἶναι εὐλογία γιὰ ὅλους.

Στὴν πορεία τῆς ἀναζητήσεως τῶν τιμῶν: Ἡ τὰ παραδίδεις ὅλα στὴ θέλησι τοῦ Ἑνός, καὶ σοῦ χαρίζεται ἡ ἐκπλήξι τῆς ἀτελευτήτου ἐπεκτάσεως. Ἡ παραμένεις δέσμιος στὴν ἀτομική σου αὐθεντία ποὺ γεννᾷ τοὺς κακοήθεις ὄγκους τοῦ ὁλοκληρωτισμοῦ καὶ τοῦ σχολαστικισμοῦ.

* * *

Ὅταν ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔρχεται στὴν Ἀθήνα, βρίσκει τὴν πόλι «κατείδωλον», γεμάτη βωμοὺς στοὺς γνωστοὺς θεοὺς. Ἀλλὰ βλέπει καὶ ἕνα βωμὸ «τῷ ἀγνώστῳ Θεῷ». Αὐτὸ τοῦ ἀνοίγει τὴν καρδιά καὶ τοῦ χαρίζει τὴ δυνατότητα νὰ μιλήσῃ ὡς οἰκεῖος στὴν ὁμίγυρι τῶν Ἀθηναίων. Ἀρχίζει σχολιάζοντας τοὺς δικούς τους ποιητὲς καὶ φιλοσόφους, ποὺ βάζουν τοὺς ἀνθρώπους στὸν δρόμο τῆς ἀναζητήσεως τοῦ Ἑνός.

Ἀκοῦνε τὸ μῆνυμα τῆς καινῆς κτίσεως ὡς ἀπάντησι στὰ ἐρωτήματα ποὺ τοὺς βασανίζουν μιὰ ζωή. Δέχονται τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ Λόγου ποὺ τοὺς ἔλκει καὶ τοὺς ἀλλοιώνει ὡς ἔρωτας θεϊκός. «Ἔθελξας πόθῳ με Χριστὲ καὶ ἡλλοῖώσας τῷ θείῳ σου ἔρωτι...»

Μπολιάζεται ἡ δίψα καὶ ἡ τόλμη τῆς θυσίας τῶν πάντων χάριν τοῦ Ἑνός, στὴν καλλιέλω τῆς χάριτος. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι μ' αὐτὴν τους τὴν ἐνέργεια δὲν μεταστρέφονται σὲ κάποια νέα πίστι, ἀλλὰ βρίσκουν στὸ μῆνυμα τοῦ Ἀποστόλου τὴν ἀπάντησι στὴ βαθειά τους ἀναζήτησι.

Ἐπειδὴ δὲν θέλουν τὴν τῶν Περσῶν βασιλεία, τοὺς δίδεται ἡ πολυεθνικὴ αὐτοκρατορία, γιατί δὲν θὰ μείνουν σ' αὐτή. Ὁ ἄνθρωπος, ὅπως τὸν γνωρίζουν, δὲν ἀναπαύεται σὲ τίποτε φθαρτὸ καὶ παρερχόμενο ὅσο μεγάλο καὶ ἂν φαίνεται.

Λέχονται την αυτοκρατορία ως κάτι σημαντικό αλλά χρονικό που κάποτε τελειώνει. Και πρέπει να αγιασθῇ για να σωθῇ καὶ να προσφερθῇ σὲ ὅλους ὡς εὐλογία καὶ δύναμι ζωῆς. Τοὺς δίδεται μὲ τὸ νὰ τοὺς τὴν ἀρνοῦνται πάνω στὰ πράγματα. Ὑποτάσσονται οἱ Ἕλληνες στοὺς Ρωμαίους. Καὶ νικοῦν οἱ ἡττημένοι τοὺς κατακτητές, ὅχι μὲ τὴ δύναμι τῶν ὅπλων (χαμένη ὑπόθεσι), ἀλλὰ μὲ τὴ χάρι τοῦ Πνεύματος ποὺ ὁμορφαίνει τὴ ζωὴ καὶ καθιστᾷ ὅλους νικητές.

Τὸ ζητούμενο εἶναι ὅχι νὰ ὑποτάξῃς καὶ νὰ ταπεινώσῃς τὸν ἄλλο, ἀλλὰ νὰ γίνῃς κοινωνὸς τῆς Δυναμείας ποὺ ὅλους τοὺς ἐλευθερώνει καὶ τοὺς ἀδελφώνει στὴν ἐκπληξὶ τῆς αἰζωΐας.

Ἡ θυσία τῶν πάντων χάριν τοῦ Ἐνὸς τοποθετεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν καρδιά τοῦ μυστηρίου τῆς ζωῆς. Τοῦ χαρίζει τὴν ἀσταμάτητη διαστολὴ καὶ τὴν τελικὴ ἀπλότητα ὅπου ἐνώνονται τὰ ἀντίθετα. Συνέρχονται τὰ μακρινά. Ἀνακεφαλαιώνονται ὅλα σὲ ἓνα. Καὶ δίδεται στὸν καθένα μιὰ ἐλάχιστη μερίδα ποὺ ἔχει ἐν μικρῷ τὸ ὅλο.

Ὅταν δεχθῇς τὸ πλήρωμα τῆς γνώσεως ὡς δύναμι ζωῆς, δὲν καυχᾶσαι γιὰ τὶς ἐπιτυχίες σου, ἀλλὰ συγκλονίζεσαι ἀπὸ δέος γιατί σώζονται ὅλοι.

Ἡ τόλμη τῆς θυσίας γιὰ τὸν Ἕνα βάζει τὰ πάντα σὲ κίνησι ἢ μᾶλλον σοῦ ἀποκαλύπτει τὸν τρόπο τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. Συζητᾷ ὅλος ὁ κόσμος, ὅχι προσπαθώντας ὁ ἓνας νὰ ὑποτάξῃ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ «τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν» (Φιλιπ. 2,3).

Οἱ δοκέοντες, ὡς τέκτονες (κατασκευαστές) ψευδῶν τιμωροῦνται ἀπὸ τὴ θεία Δίκη. Ἐνῶ οἱ ἄριστοι τιμῶνται ἀπὸ ὅλους.

Οἱ πρῶτοι μένουν μόνοι καὶ διερωτῶνται γιατί συνέβη αὐτό. Οἱ ἄριστοι συγκεντρώνουν ὅλους γιατί τοὺς στέλνουν σ' αὐτὸν ποὺ εἶναι τὰ πάντα ἐν πᾶσι.

Ὅταν θυσιάσῃς τὸ λίγο ποὺ ἔχεις, σοῦ χαρίζεται τὸ «ὑπερεκπερισσοῦ» ποὺ δὲν φανταζόσουν. Ὅταν θέλῃς νὰ πετύχῃς αὐτὸ ποὺ προσδιορίζεις γιὰ νὰ δοξασθῇς, τότε ἔχεις ἄδοξο τέλος.

Οἱ Ἕλληνες σπίνουν βωμὸ στὸν ἄγνωστο Θεό. Καὶ φτάνουν στὴ θεία Λειτουργία ὅπου λατρεύουν τὸν Θεὸ ποὺ εἶναι «ἀνέκφραστος, ἀπερινόητος, ἀόρατος, ἀκατάληπτος». Μπαίνουν στὴν εὐρυχωροτέρα τῶν οὐρανῶν Ἐκκλησία ὅπου τὰ φοβερά τελεσιουργεῖται.

* * *

Ὅταν μεταφέρεται ἡ πρωτεύουσα τῆς ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας ἀπὸ τὴ Δύσι στὴν Ἀνατολή, ὅλα ἀκολουθοῦν τὴ γνωστὴ ἐξέλιξι.

Ἐπικρατεῖ φυσιολογικά ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἀναζήτησις. Τὸ πρωτεῖο δίδεται στὴ μία ζύμῃ ποὺ ζυμοῖ ὅλο τὸ φύραμα. Προχωροῦμε πρὸς τὸ πλήρωμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ὅλα προσλαμβάνονται καὶ μεταμορφώνονται.

Ἀπὸ τὸν κοινὸ καὶ θεῖο Λόγον τοῦ Ἡρακλείτου προχωροῦμε στὸν σεσαρκωμένον Θεὸν Λόγον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τὴ φιλοσοφία ὡς μελέτῃ τοῦ θανάτου προχωροῦμε στὴ λειτουργικὴ θεολογία ὡς κατάργησι τοῦ θανάτου καὶ δύναμι ζωῆς.

Ἀπὸ τὴν ἀρχαία τραγωδία ὡς θεατρικὴ παράστασις προχωροῦμε στὴ θεία μυσταγωγία ὡς θεολογικὴ ἱερουργία.

Ἀπὸ τὴ μέθη καὶ τὴ μανία τῶν ἀρχαίων ὀργίων φτάνουμε στὴ νηφάλια μέθη καὶ σὺφρονα μανία τῶν ἱερῶν μυστηρίων. Ὅλα μεταμορφώνονται καθαιρόμενα.

Ἡ Ἐκκλησία ἐντοπίζει καὶ σώζει τὸν δυναμισμό τῆς ζωῆς καὶ ἐνισχύει τὴν υἰεΐα τοῦ πνεύματος. Ἀφαιρεῖ τὴν ἀρρώστια τῆς διαστροφῆς. Ἀπορρίπτει τὴν ὕβρι καὶ τὴν οἴησι. Μεταμορφώνει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κάνει μιὰ αἴσθησι. Ὅλα ξεπερνιοῦνται. Καὶ προχωροῦν ἀκατάπαυστα ἐπὶ τὰ πρόσω.

Καταξιώνεται ἡ ἀγάπη τῆς ἐλευθερίας μετὰ τὴν ὑπακοὴν στὸν θεῖον Λόγον, «δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο» καὶ γίνεται.

Μετὰ τὴν ἀποδοχὴ αὐτῆς τῆς ὑπακοῆς καὶ τοῦ χρέους ὅλα ἀνατέλλουν φωτισμένα καὶ πασίχαρα. Ὅταν τελειῶνῃ ἡ Σαρακοστή τῆς ζωῆς, ὅλοι καλοῦνται «εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου».

* * *

Ἐφ' ὅσον ἄρχισες καὶ προχωρεῖς, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἡρακλείτου ποὺ θυσιάζει τὰ πάντα χάριν τοῦ Ἐνός.

Ἐφ' ὅσον τὸν βλέπεις νὰ προχωρῇ ἀπὸ τὴ φθαρτὴ κίνησι τῶν φθαρτῶν στὴν αἰδία τῶν αἰδίων. Νὰ συγκεντρῶνῃ, μέσα στὶς χιλιετίες ποὺ ἀκολουθοῦν, ὅλα τὰ ἀνήσυχτα πνεύματα. Καὶ νὰ δίδῃ κουράγιο σὲ ὅλους τοὺς ἀπαιτητικούς δείχνοντάς τους τὸν δρόμο πρὸς τὴν αἰδία κίνησι τῶν αἰδίων ὅπου δεσπάζει ὁ κυβερνῶν τὰ πάντα διὰ πάντων.

Ἐφ' ὅσον προχωρεῖς στὴν Ἐκκλησία ὅπου βρίσκεις τὸν Θεάνθρωπο νὰ εἶναι ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος στὴ λειτουργία τῆς σωτηρίας τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Ἐφ' ὅσον αὐτὰ συμβαίνουν· ἀποκτᾷς ἄλλο ἥθος, χρέος καὶ ἰσχύ. Παραδί-

δεσαι στη θέλησι τοῦ Ἐνός. Ἀγαπᾶς τοὺς ἐχθρούς σου καὶ γίνεσαι ἀδελφός με τοὺς ξένους.

Τὰ πάντα λειτουργοῦν ὡς εὐεργεσία γιὰ σένα. Καὶ σὺ εἶσαι εὐλογία γιὰ ὅλους. Ἥρεμεῖς γιατί ὅλα σοῦ κάνουν καλό. Δὲν διαπληκτίζεσαι με κανένα γιατί εἶσαι εὐγνώμων πρὸς ὅλους καὶ γιὰ ὅλα.

Ὅπως βιολογικὰ γιὰ νὰ ζήσει ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἥλιου καὶ τὸ ὀξυγόνο τοῦ ἀέρα· πνευματικὰ γιὰ νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ νὰ βρῇ τὸν ἑαυτό του, χρειάζεται τὴ θέρημ τῆς ἀγάπης καὶ τὴν εὐρυχωρία τῆς ἐλευθερίας.

Τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς ἔχει θεολογικὲς προεκτάσεις. Παρέχεται στὸν ἄνθρωπο ἡ δυνατότητα τῆς πίστεως γιὰ νὰ πετύχῃ τὴ θεία ἀλλοίωσι καὶ τὴν ἐπέκτασι ἐπὶ τὸ ἀόριστον τῆς ἐλευθερίας. Δὲν εἶναι ὁ ἄνθρωπος ἕνα βιολογικὸ πλάσμα ποὺ ἀρχίζει καὶ τελειώνει στὸ πεπερασμένο καὶ φθαρτό. Ἐχει μέσα του τὴν πνοὴ τοῦ Ἄναρχου καὶ Ἀτελεύτητου, ποὺ διὰ τῆς πίστεως τοῦ χαρίζει τὴ γνώσι τῶν θείων καὶ ἀνελπίστων. «Τῶν θείων τὰ πολλὰ διαφυγάνει, μὴ γινώσκεσθαι ἀπιστίην» (86). (Τὰ πιδὸ πολλὰ τῶν θείων πραγμάτων μᾶς ξεφεύγουν καὶ δὲν τὰ γνωρίζομε λόγῳ ἀπιστίας).

* * *

Ὅλα τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ἔχουν ἀρχὴ καὶ τέλος. Πρὶν τελειώσῃ ἡ ἱστορικὴ διαδρομὴ τῆς αὐτοκρατορίας, πρὶν ἀκουσθῇ τὸ «ἑάλω ἡ Πόλις», καὶ ἀρχίσουν τὰ μοιρολόγια τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ἥδη ἔχουμε ἀναχθῇ λειτουργικὰ στὴν εὐρυχωρία τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν ἐλευθερία τῶν ἐσχάτων. Ζοῦμε καὶ ψάλλομε μέσα στὴν Ἐκκλησίᾳ τὸν παιᾶνα τῆς παγκοσμίου χαρᾶς. «Ἐάλω ὁ θάνατος θανάτῳ». Ὁ θάνατος τεθανάτῳται καὶ ζωὴ πολιτεύεται. Πατήσαμε τὸ πόδι μας στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Ἦλθε ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν. Ὅλα ἀλλάζουν στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Μὲ τὴν πτώσι τῆς Πόλεως, ἄλλοι ἀρχίζουν νὰ θρηνοῦν γιὰ τὴν ἀπώλεια αὐτῶν ποὺ ἔχασαν· ἄλλοι νὰ χαίρωνται γιὰ τὴν κατὰκτησι ποὺ πέτυχαν. Αὐτὰ ἔχει ἡ ἱστορία, καὶ συνεχίζεται ὁ ἕνας ἀγώνας. Ἡ χάρι τοῦ Πνεύματος φανερώνει ποιά εἶναι ἡ τελικὴ ἐπιτυχία γιὰ ὅλους τοὺς θνητούς· νικητὲς καὶ νικημένους.

Οὔτε αὐτὴ ἡ νίκη σοῦ χαρίζει τὴν αἰώνια ζωὴ ποὺ ζητᾷ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Οὔτε ἡ ἥττα σοῦ ἀποκλείει τὴ δυνατότητα νὰ προχωρήσῃς στὴν ἐλευθερία τῆς αἰετιώας. Ὅλοι κρινόμαστε καὶ βοηθιόμαστε ἀπὸ ὅλα.

Ἡ νίκη, ὡς ἐπιτυχία δυνάμεως, ἔχει ἀνάγκη μεταμορφώσεως. Καὶ ἡ ἥττα, ὡς δοκιμασία ζωῆς, περιέχει τὴ δύναμι ποὺ σοῦ χαρίζει τὰ ἀκατόρθωτα.

Γι' αὐτὸν ποὺ ζητᾶ τὰ ἀνθρωπίνως ἀνέφικτα, ὅλες οἱ δοκιμασίες γίνονται ἀναβαθμοὶ ἀνόδου καὶ προϋπόθεσι πρὸς ἐπίτευξι τῶν ἀνελπίστων. Καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ἀφορμὴ χαρᾶς ὅλων.

Εἴτε εἶναι πολίτης αὐτοκρατορίας εἴτε ὑπόδουλος τυραννίας, ὁ ἄνθρωπος ζητᾶ τὸ ξεπέραςμα τῆς ἱστορίας. Οὔτε ἡ δουλεία μπορεῖ νὰ τὸν καταστρέψῃ. Οὔτε ἡ αὐτοκρατορία νὰ τὸν ξεδιψάσῃ. Θέλει τὴν αἰδιότητα τῆς αἰζωίας, ὄχι τὸν θρίαμβο τῆς φθορᾶς.

Στὸ πιὸ μικρὸ παρεκκλίσι τῆς τουρκοκρατίας καὶ στὴν πιὸ μεγάλῃ ἐκκλησία τῆς αὐτοκρατορίας ἱερουργεῖται ἡ ἴδια θεία Λειτουργία ποὺ προσφέρει στὸν πιστὸ τὸν οὐράνιο ἄρτο, Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ εἰς Πνεύματος Ἁγίου κοινωνίαν, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν.

* * *

Ὅταν κατεβαίῃ στὸ κίρυγμα ὁ ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός (1714-1779), βρίσκει τὰ πάντα ἀνυπόφορα μπλεγμένα καὶ ἀπολύτως ἀπλᾶ, γιὰ τὸ ξέρεῖ τι θέλει νὰ κάνῃ, σὲ ποιοὺς ἀπευθύνεται καὶ πῶς τὸ πετυχαίνει. Δὲν μιλᾷ ὡς μελλοθάνατος, ἔστω τολμηρὸς. Μιλᾷ ὡς νεκρὸς καὶ αἰζώος. Δὲν διατυπώνει σκέψεις ἀλλὰ δίδει ζωή.

Λέει: «Ὁχι μόνον δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ σᾶς διδάξω, ἀλλὰ μίτε τὰ ποδάρια νὰ σᾶς φιλήσω, διατὶ ὁ καθένας ἀπὸ λόγου σας εἶναι τιμώτερος ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον». Ἀλλὰ ὁ νεκρὸς ἐαυτὸς μου «ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ διδάσκῃ βασιλεῖς καὶ πατριάρχας, ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, παιδιὰ καὶ κορίτσια, νέους καὶ γέροντας καὶ ὅλον τὸν κόσμον».

Δὲν σχολιάζει τὰ βάσανα ποὺ περνοῦν, οὔτε ἐρεθίζει τοὺς κατακτητὲς ποὺ τοὺς καταπιέζουν. Χαρίζει σὲ ὅλους τὸν Παράδεισο ποὺ ἀπολαμβάνει.

Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ σταματήσῃ τὸν νεκρὸ ποὺ μιλᾷ γιὰ ζωή. Ὅλοι θέλουν νὰ ἀκοῦνε αὐτὸν ποὺ ξέρεῖ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι «ὅλος φῶς, ὅλος χαρὰ, ὅλος εὐσπλαγχνία, ὅλος εὐεργεσία, ὅλος ἀγάπη».

«Ἡ δουλειὰ ἡ ἐδική μου εἶναι ἐδική σας, εἶναι τῆς πίστεώς μας, τοῦ γένους μας». Εἶναι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Τοὺς ἀνεβάζει στὸν οὐρανό, πάνω ἀπὸ αὐτοκρατορίες καὶ τουρκοκρατίες. Τοὺς βάζει στὴ ζωὴ τους τὸν Χριστό.

Τὸν ἀκοῦνε οἱ ραγιάδες καὶ ζωογονοῦνται. Τὸν ἀκοῦνε οἱ Τοῦρκοι, οἱ Φράγκοι, οἱ Ἑβραῖοι καὶ προβληματίζονται. Τὸν ἀκοῦνε οἱ ὁμιλητὲς καὶ οἱ λογοτέχνες καὶ νοιώθουν βραδυγλώσσοι ποὺ τραυλίζουν.

Εἶναι χειρουργὸς ποὺ κινεῖ τὰ χέρια καὶ τὰ νυστέρια μὲ ἀσυγκράτητη ταχύτητα καὶ ἀπόλυτη ἀκρίβεια. Εἶναι ἀριστοτέχνης τοῦ λόγου, ἐμψυχωτὴς τοῦ ἀνθρώπου, διοργανωτὴς τῆς παιδείας.

Λέει· ἔμαθα ὅτι δὲν εἶστε Ἕλληνες εἰδωλολάτρεις, ἀλλὰ χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι. Γι' αὐτὸ νὰ ἀνοίξετε σχολεῖα, νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιά σας ἑλληνικά, νὰ ξεσκεπάσετε τὰ μυστήρια τῆς πίστεως ποὺ κρύβονται ἐκεῖ. Καὶ ὅποιος μαθαίνει ἑλληνικά νὰ τοῦ χαρίζετε τὰ χρέγια.

Αὐτὸ τὸ κήρυγμα ἔγινε μιὰ φορὰ καὶ ἀκούγεται γιὰ πάντα. Σφράγισε τὶς ψυχὲς καὶ τὰ σώματα τῶν ἀκροατῶν, τὴν ἱστορία καὶ τὸν τόπο τους.

Δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερη ἀπόλαυσις· νὰ πλησιάζεις τὸν κόσμον σὰν πεθαμένος καὶ ἀνυπαρκτος. Καὶ νὰ τοὺς γεμίσεις τὴν καρδιά μὲ τὴ χαρὰ ποὺ ξεπερνᾷ τὸν θάνατο.

* * *

Ὅποιος κηρύττει τὴν ἀλήθεια ποὺ σώζει τὸν κόσμον σταυρώνεται ἀπὸ τὶς δυνάμεις τοῦ σκότους ποὺ δὲν ἀνέχονται τὴν τῶν πάντων ἐλευθερία καὶ ἐνότητα. Εἶναι γι' αὐτοὺς ἀπαράδεκτη ἡ παρουσία τοῦ Θεανθρώπου ποὺ τὰ πάντα ὑπομένει γιὰ νὰ σώσῃ ὅλους. Δὲν θέλουν τὴν ἀγάπη του, οὔτε ὑποφέρουν τὴν ἐλευθερία του, γιατί τοὺς ἀκυρώνει τὴν προοπτικὴ τῆς ζωῆς καὶ τὸ περιεχόμενο τῶν ἀπασχολήσεών τους. Αὐτοὶ θέλουν τὸ καθεστῶς τῆς βαρβαρότητας γιὰ νὰ τρέφονται ἀπὸ τὶς σφαγὲς τῶν ἀδυνάτων καὶ τὸ πλιάτσικο τῶν ξένων.

* * *

Βρισκόμαστε σὲ μιὰ περίοδο εἰρήνης. Μετὰ ἀπὸ διεθνεῖς συνθήκες μένουν κάποιες χιλιάδες μουσουλμάνοι στὴ Θράκη. Καὶ ἀντίστοιχα μένουν ἀνάλογες χιλιάδες ὀρθόδοξοι Ρωμιοὶ στὴν Πόλι.

Φτάνομε στὰ «Σεπτεμβριανά» (6η καὶ 7η) τοῦ 1955. Ἐφαρμόζεται ἡ ὁργανωμένη ἐξόντωση, σὲ λίγες ὥρες, τῶν ὀρθόδοξων Ρωμῶν. Παρουσιάζεται τὸ κεκρυμμένο πρόσωπο τῆς μανίας ποὺ περιμένει πολὺ γιὰ νὰ δράσῃ μιὰ στιγμή.

Συγκεντρώνονται ἀθόρυβα ἑκατὸ χιλιάδες κακοποιοί. Βγαίνουν ἀπὸ τὶς φυλακὲς εἰκοσιπέντε χιλιάδες ἐγκληματίες.

Ἐξοπλίζονται μὲ ρόπαλα, λοστάρια καὶ τσεκούρια. Ἐξαπολύονται γιὰ τὴν ἐπίθεσι κατὰ ἀπροστίτευτων καὶ ἡσυχῶν πολιτῶν.

Καλύπτονται ἀπὸ τὰ σώματα ἀσφαλείας. Ξαφνιάζουν ἀνυποψίαστους καὶ

νομοταγείς ανθρώπους που πρέπει να εξαφανισθούν επειδή έχουν διαπράξει το έγκλημα να είναι γηγενείς ορθόδοξοι χριστιανοί.

Δεν πρόκειται για έκτροπη άκραίων στοιχείων που ξεσπούν παράφορα (αυτό μπορεί να συμβῇ σε κάθε κοινωνία) αλλά για έγκληματική ενέργεια που συλλογικά και εν ψυχρώ οργανώνεται από την κρατική εξουσία.

Σε λίγες ώρες καταστρέφουν 4.348 έμπορικά καταστήματα, 2.000 σπίτια, 110 ξενοδοχεία, 21 εργοστάσια, 26 σχολεία, 29 φαρμακεία, 73 εκκλησίες.

Πετούν στους δρόμους τὰ ιερὰ κειμήλια τῆς πίστεως· τὴν περιουσία καὶ τὸν κόπο μιᾶς ζωῆς. Κανένα τουρκικὸ κατὰστημα δὲν θίγεται. Κανένα ἑλληνικὸ δὲν σώζεται. Φανερῶνεται τὸ μέγεθος τῆς μοχθηρίας καὶ ἡ ἀκρίβεια τῆς προετοιμασίας. Βεβηλώνουν καὶ γκρεμίζουν ἐκκλησίες. Βιάζουν γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Ἀφοδεύουν στὰ Ἅγια τῶν Ἀγίων. Κατασκάβουν τοὺς τάφους τῶν Πατριαρχῶν. Σκορπούν τοὺς δρόμους τὰ σώματα τῶν πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες κεκοιμημένων. Φανερῶνουν ἔνστικτα φρικτῆς μοχθηρίας.

Δὲν ἱκανοποιοῦνται μὲ τὸ νὰ κακοποιήσουν τοὺς ζωντανούς. Θέλουν νὰ ἐξαφανίσουν τὰ ἴχνη τῶν αὐτοχθόνων κεκοιμημένων. Αὐτὸ φανερῶνει τὸ ἐσωτερικὸ τοὺς περιεχόμενο καὶ τὸ μέγεθος τῆς διαστροφῆς. Δὲν ὑποφέρουν τὴν εἰρήνη τῆς συμβίωσης μὲ κάποιους ἄλλους. Τοὺς εἶναι ἀπαράδεκτη ἡ ζωὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀδελφοσύνης. Στηρίζονται πάνω σὲ δικές τους βάσεις καὶ σχέδια, ποὺ ἐπιβάλλουν τὸν ὀλοκληρωτισμὸ καὶ τὴν ἐξουθένωσι.

Τὸ νὰ θεωρῆς τὸ ἐγκλημα θεῖα ἐντολή, εἶναι τὸ ἔσχατο κατάντημα τῆς διαστροφῆς. Καὶ τὸ νὰ ἔχῃ διαμορφώσει αὐτὸ τὸν ἐσωτερικὸ σου κόσμο, σὲ καθιστᾷ μόνιμο κίνδυνο γιὰ κάθε γείτονα σου. Ἀλλὰ τίποτε δὲν συμβαίνει χωρὶς νόημα.

* * *

Ἡ ἱστορία τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν μπορεῖ νὰ εἶναι γεμάτη ἀνθρώπινα πάθη, διενέξεις πολυχρόνιες καὶ συρράξεις μὲ ἑκατόμβες θυμάτων. Ὅλα ὅμως βρίσκονται μέσα σὲ γνωστὰ πλαίσια. Συνέχεια κάτι γίνεται. Περνᾷ ὁ καιρὸς. Καταλαγιάζουν τὰ πάθη. Ἡρεμοῦν τὰ πνεύματα. Συνεργάζονται οἱ λαοί.

Οἱ σχέσεις Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος εἶναι ἄλλης φύσεως, ἐντάσεως καὶ διαρκείας. Ξεπερνοῦν τὰ συνηθισμένα καὶ εὐκόλως θεραπευόμενα. Ἐδῶ συγκρούονται δύο ξένοι κόσμοι διαφορετικῶν ἀντιλήψεων γιὰ τὸ νόημα καὶ τὴν ἀξία τῆς ζωῆς.

Ὑπάρχει ὅμως ὁ ἱατρὸς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων ποὺ θεραπεύει τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἀνασταίνει τοὺς νεκρούς.

Ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατερχόμενος σωτήρας, ὡς καλὸς Σαμαρεῖτης, ρίχνει ἔλαι-

ον και οἶνον εἰς τὸν περιπεσόντα εἰς τοὺς ληστές. Καὶ δὲν παραβλέπει τοὺς ληστές ποὺ εἶναι θύματα ληστείας διεστραμμένων δοξασίων καὶ ἐπιδιώξεων. Θεωροῦν ἐπιτυχία νὰ κατασφράξουν τοὺς ἄλλους γιὰ νὰ ἐπιβληθοῦν, χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν ὅτι σκοτώνουν τὸν ἄνθρωπο ποὺ κρύβεται μέσα τους. Ὁ Θεάνθρωπος θυσιάζεται γιὰ νὰ σώσῃ καὶ αὐτοὺς ποὺ τὸν μισοῦν καὶ τὸν σταυρώνουν.

Ἐνῶ τόσοι δῆμοι πέρασαν στὴν ἱστορία καὶ ἔσβησαν ἀφήνοντας ἀνάμνησι φρίκης, ἡ ἱστορία συνεχίζεται μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ ἄλλα ὀνόματα.

Χωρὶς τὴν κατάργησι τοῦ θανάτου ἡ ζωὴ εἶναι καταδίκη εἴτε κατέχεις κοσμικὴ ἐξουσία εἴτε ὑποφέρεις βάρβαρη δυναστεία. Ἡ θεία Λειτουργία χαρίζει τὴν ἐλευθερία τῆς αἰωνιότητος σὲ ὅποιον καταφεύγει στὴν ἀγάπη τοῦ Δυνατοῦ.

Μέσα στὸν ὀλοκληρωτισμὸ τῆς τρομοκρατίας ὑπάρχουν ψυχὲς ποὺ ζοῦν τὸν πλοῦτο τῆς χάριτος καὶ δὲν μποροῦν νὰ μιλήσουν γιὰ τὴ δύναμι τῆς πίστεως. Τὸν ἴδιο καιρὸ, σὲ χώρους ἐλευθερίας, ἄλλοι ἀσελοῦν πάνω στὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσα τῆς ἀλήθειας τῆς ζωῆς.

Ἡ Ἀλήθεια μένει ἔκθετη καὶ κτυπᾶται ἀπὸ ὅλους, τοὺς οἰκείους καὶ τοὺς ξένους. Ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ, ἐνῶ τὴν ἀντιπροσωπεύουν, τὴν ἀγνοοῦν καὶ τὴν προδίδουν. Καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὴν ἀπορρίπτουν καὶ τὴν σταυρώνουν.

Ἐνῶ βρίσκεσαι στὸ καταμεσίμερο ποὺ σὲ τυφλώνει ὁ ἥλιος τῆς Δικαιοσύνης, ἔρχεται ὁ ἄλλος μὲ ἓνα σπαρματσέτο νὰ σὲ θαμπώσῃ μὲ τὴ λάμψι τοῦ «διαφωτισμοῦ». Ἡ θέλει νὰ σὲ ζεματίσῃ μὲ ἓνα κουβᾶ βραστὸ νερό, τὴ στιγμὴ ποὺ ἔρχεσαι ἀπὸ τὸ καμὶν ποὺ λειώνει τὸ ἀτσάλι.

Ἐὰν κάποιος πετᾷ πέτρες γιὰ νὰ σβήσει τὸν ἥλιο, δὲν θὰ τὸν παρακαλέσῃς νὰ μὴν τὸ κάνῃ ἐπειδὴ ὁ ἥλιος μᾶς χρειάζεται.

Ἡ προπαγάνδα τῶν ὀλοκληρωτισμῶν σὰν βιτριόλι κατακαίει τὴ σύστασι τοῦ νοός. Ὁ σχολαστικισμὸς σὰν ναρκωτικὸ ἀποκοιμίζει τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν καταντᾷ ἐξάρτημα μηχανῆς.

Ἡ ὀργάνωσι τοῦ παντός ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν παροχὴ τῆς ἐλευθερίας ἐκ μέρους τοῦ Ἐνός νὰ κάνῃ ὁ καθένας ὅ,τι θέλει. «Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ρυπαρὸς ρυπαρευθήτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι» (Αποκ. 22,11).

Τὸ ἐπικίνδυνα θαυμαστὸ βρίσκεται στὸ μέγεθος τῆς ἀνοχῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ ὅλων. Δὲν ἐμποδίζει ὁ Ἀόρατος τοὺς ἐλεύθερους νὰ ἀνοπταίνουν καὶ νὰ ἀσχημονοῦν παριστάνοντας τοὺς δυνατοὺς. Οὔτε ἀφίνει χωρὶς ἐπίσκεψι παρηγοριᾶς τοὺς φυλακισμένους στὰ κάτεργα τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ. Κρίνει καὶ σώζει ὅλους τὸ φῶς τῆς παρουσίας Του.

Τὸ ὅτι βρισκόμαστε σ' αὐτὴ τὴν κατάστασι εἶναι φανέρωσι ὅτι ὁ Θεὸς δὲν

εἶναι δυνάστης ποὺ δίδει ἐντολὲς ἀλλὰ πατέρας ποὺ ἀγαπᾷ. Ἡ ἀλήθεια τῆς σωτηρίας δὲν ἐπιβάλλεται ὡς ἐντολὴ ἀλλὰ χαρίζεται ὡς εὐλογία στοὺς ἥρωες τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπομονῆς. Γι' αὐτὸ ὅλοι εἴμαστε ὑπεύθυνοι γιὰ ὅλα.

Ὁ Ἀναστημένος Χριστὸς κυκλοφορεῖ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν παντοῦ καὶ πάντοτε σεβόμενος τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπισκεπτόμενος τοὺς τρομοκρατημένους ποὺ δὲν μποροῦν νὰ μιλήσουν.

* * *

Ἐπειδὴ αὐτοὶ ποὺ μᾶς γέννησαν ἔβαλαν τὸν πῆχυ τῶν ἀπαιτήσεων πολὺ ψηλά, μᾶς χάρισαν δυνατότητες ἀπεριόριστες καὶ μᾶς φώτισαν μὲ ὑποχρεώσεις ἀναπόφευκτες. Αὐτοὶ ποὺ δὲν ἀνέχονται τὴν παρουσία μας εἶναι πλάσματα τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Πνεύματος.

Ὁ ὁρθόδοξος χριστιανὸς δὲν ἀντιπροσωπεύει μιὰ ἄποψη ἀπὸ τὶς πολλές. Οὔτε στρατεύεται μὲ μιὰ παράταξη τῆς ἱστορίας ποὺ χτυπᾷ κάποιαν ἄλλην. Ἀλλὰ ἀνίκει λειτουργικὰ στὸν Θεάνθρωπο ποὺ τὰ πάντα ὑπομένει γιὰ νὰ σώσῃ ὅλους. Βρίσκεται μέσα στὴ θεουργικὴ μήτρα τῆς Ἐκκλησίας, δι' ἧς νεουργεῖται ἡ σύμπασα καὶ θεουργεῖται.

Ἡ ἀξία ἐνὸς ἀνθρώπου δὲν ὑπολογίζεται ἀπὸ τὸ πόσα χρόνια ἔζησε ἀλλὰ τί κέρδισε μὲ τὴ ζωὴ του καὶ τί ἀφήνει φεύγοντας στοὺς ἄλλους ποὺ εἶναι ὁ ἑαυτὸς του.

Ἡ ἑλληνικὴ χριστιανικὴ Αὐτοκρατορία, ποὺ ὀνομάστηκε Βυζαντινὴ, δὲν ἀξίζει γιὰ τὰ χίλια χρόνια ποὺ ἔζησε καὶ γιὰ τὴν οἰκουμένη ποὺ περιέλαβε ἀλλὰ γιὰ τὸ ἓνα τέκνο ποὺ ἐγέννησε. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ λειτουργικὴ θεολογία ὡς αὐτοκρατορία τῆς ἀγάπης ποὺ οὐδέποτε ἐκπίπτει (Α' Κορ. 13,8). Αὐτὴ εἶναι ἡ προσφορά τῆς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ θεία Λειτουργία προσφέρεται ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης. Σαρκοῦται ὁ Θεὸς Λόγος. Συστέλλεται στὸ ἐλάχιστο. Καὶ διαστέλλει στὸ ἀπεριόριστο τὸν ἄνθρωπο.

Ἡ δύναμις ποὺ νικᾷ τὸν θάνατο διαμορφώνει τὴν Πόλιν καὶ κτίζει τὴν Ἁγία-Σοφία. Ἡ ἴδια δύναμις τὴν κρατᾷ ἐλεύθερη καὶ διενεργεῖ τὴν ἄλωσιν ποὺ ἐλευθερώνει τοὺς δεσμίους. Αὐτὴ τὴν ἄλωσιν κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ τὴ σταματήσῃ γιατί ὅλοι τὴν προσδοκοῦν. Ἑκούσια καὶ ἀκούσια τὴν ὑπηρετοῦν. Εἶναι τὸ τέλος μιᾶς πορείας καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς καινῆς πολιτείας.

Ἡ καρδιὰ τῆς Πόλεως λειτουργεῖ καὶ ψάλλει. Ἡ καρδιὰ τῆς Πόλεως πάλλει καὶ πάλλεται. Ἡ Ζωὴ δὲν θνήσκει, μόνο κατεβαίνει στὸν Ἀδὴν, παίρνει ὅλους τοὺς πεπεδημένους καὶ τοὺς ἀνεβάζει στὸ φῶς.

Όταν περνᾷς δοκιμασία που σὲ διαλύει τελείως, χωρίς νὰ ἀφήνῃ ὑπόνοια σωτηρίας, τότε ἔρχεται ἄλλη Δύναμι. Σὲ ἐπισκέπεται ἐκεῖ που εἶσαι καταδικασμένος. Σοῦ δίδει ξένη χάρι καὶ ζωή, μὲ ὕφος καὶ ἥθος ἄλλο, πέρα ἀπὸ τὰ γνωστὰ καὶ σχολιαζόμενα στὴν ἀγορά.

Ένα πᾶναγνο βλαστάρι θάλλει μέσα στὴ συμφορὰ· γεννᾶται ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ φέρνει μινύματα ζωῆς σὲ ὅλους. Χαίρει ἐν τοῖς παθήμασι. Δυναμώνει ὅταν ἀσθενῇ. Καὶ εἶναι εὐγνώμον σ' αὐτὸν που τὸ ἀρνεῖται καὶ θέλει νὰ τὸ ἐξαφανίσῃ.

Αὐτὸ τὸ ἄνθος τῆς ζωῆς εἶναι φάρμακο ἀθανασίας καὶ γι' αὐτὸν που θέλει νὰ τὸ κάμῃ.

* * *

Σ' αὐτὸ τὸν τόπο διαρκῶς κάτῃ ἱερουργεῖται. Δίδεται μιὰ μαρτυρία που ξεπερνᾷ τὴν ἱστορία. Ένεργοῦνται σεισμικὲς δονήσεις. Συγκρούονται τεκτονικὲς πλάκες. Κάτῃ συμβαίνει που δὲν ρυθμίζεται ἀπὸ ἀνθρώπινες ἐπεμβάσεις. Ὁ ἀγώνας τῆς ἑλληνικῆς Παραδόσεως, ἐξαγνισθεὶς μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς Χάριτος, ἀνέρχεται ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀναζήτησι καὶ φτάνει στὴν οὐράνια ἀνάπαυσι ὡς εὐλογία ὄλων.

Οἱ Έλληνες θεωροῦσαν ὁμφαλὸ τῆς γῆς τοὺς Δελφούς. Καὶ αὐτὸ τὸν ὁμφαλὸ τὸν μετέφεραν στὸν χῶρο τῆς Ἁγία-Σοφιάς.

Αὐτὸ τὸν τόπο τὸν λεπλάτησαν σταυροφορίες τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Εἶναι πεδίο οἰκουμενικῶν διεκδικήσεων καὶ συρράξεων. Καὶ μαρτυρία τῆς τελικῆς ἀπελευθερώσεως καὶ γαλίνης. Δὲν μιλᾷ μιὰ ἀνθρώπινη ἄποψι. Κυριαρχεῖ μιὰ θεία παρουσία. Ένῳ μέσα στοὺς αἰῶνες ἔρχονται τόσο ξένοι σφετεριστές· ποιὸς θὰ ἐπικρατήσῃ καὶ πόσο. Ὑπάρχει ὁ Δεσπότης τῶν ἐπουρανίων καὶ τῶν ἐπιγείων που ρυθμίζει ὡς θέλει τὰ πάντα. Εἶναι τόσο μεγάλος, ὡς αἰτία καὶ φρουρὰ τοῦ παντός, που παρουσιάζεται ὡς ἀδύνατος καὶ ἀνύπαρκτος.

Άγεται ἀπὸ τὸν Ἅννα στὸν Καϊάφα κρινόμενος ὁ κρινὼν τὴν οἰκουμένην. Ψευδῇ πορφύραν περιβάλλεται ὁ ἀναβαλλόμενος τὸ φῶς ὡς ἱμάτιον.

Ὡς τζαμί ἢ ὡς μουσεῖο ἐμφανίζεται ἡ Ἁγία-Σοφία. Καὶ δι' ὄλων τῶν ἀλλαγῶν φανερῶνεται ἀναλλοιώτως αὐτὸ που εἶναι. Έρμινεύεται γιατί ὅλοι γυρίζουν γύρω ἀπὸ τὴν σαρκωθείσαν τοῦ Θεοῦ Σοφίαν καὶ δύναμιν.

* * *

Μπαίνοντας μέσα στὴν Ἁγία-Σοφία βγαίνεις στὸ ὕπαιθρο τῆς ἐλευθερίας που εἶναι τὸ σπίτι σου. Τὸ ἀπέραντο γίνεται ἡ ζεστὴ φωλιὰ τῆς οἰκουμένης.

Σὲ περιβάλλει μὴ οὐράνια ὀπτασία μὲ ὑλικὴ ὑπόστασι. Ὅλο τὸ σῶμα τοῦ ναοῦ δονεῖται θεϊκά.

Ὅταν συντονισθῇ στὸν παλμὸ τῆς Ἁγία-Σοφίας, καὶ ἀκούσῃ τὸν λόγο τῆς σωπῆς, συγκλονίξεσαι ἀπὸ τῆ δύναμι ποῦ ζωοποιεῖ τὰ σύμπαντα.

Ἀενάως συντελεῖται τὸ θαῦμα. Ἡ γῆ γίνεται οὐρανός, ἐπεὶδὴ ὁ Θεὸς σαρκούται καὶ θεώνει τὸν ἄνθρωπο. Γεμίζεις ἀπὸ θαυμασμὸ καὶ ἀνάπαισι. Αἰσθάνεσαι τὸ ἀπαύγασμα τῶν πόνων ποῦ προηγήθηκαν καὶ τὴν ἀνάσα τῆς ἐλευθερίας ποῦ χαρίζεται.

Βρίσκεσαι στὴν ὥρα τοῦ ξεπεράσματος τῆς φθορᾶς. Διερωτᾶσαι ποῦ σιηρίζεται αὐτὴ ἡ μοναδικὴ οἰκοδομή. Ποιὰ βαθύριζι παράδοσι βλάστησε αὐτὸ τὸ ἀμάραντο ἄνθος.

Δὲν εἶναι ἀνθρώπινο κατόρθωμα ἀλλὰ οὐράνια δωρεὰ Αὐτοῦ ποῦ τὰ πάντα ὑπομένει γιὰ νὰ σώσῃ ὅλους. Βρίσκεσαι στὴν οὐρανώσασα τὸ γεῶδες ἡμῶν φύραμα Ἐκκλησία.

Υπάρχουν εὐκτήριοι οἴκοι ποῦ ξεπερνοῦν σὲ μέγεθος τὴν Ἁγία-Σοφία. Ἀλλὰ δὲν περιγράφεται τὸ ἀπερίγραπτο. Οὔτε ἀξιολογεῖται μὲ διαστάσεις μετρούμενες τὸ θαῦμα.

Ἀρχίζομε ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ φτάνομε στὴν αἰωνιότητα. Ἀρχίζομε ἀπὸ τὴν ταραχὴ τοῦ πολέμου καὶ φτάνομε στὴν εἰρήνῃ τῆς θείας περιχωρήσεως. Ὁμολογοῦμε ὅτι ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου εἶναι φανέρωσι πανσόφου ἀγάπης καὶ παροχῇ ἐλευθερίας. Καὶ τελειώνει μὲ τὴ χαρὰ τῆς καινῆς πολιτείας· τῆς ἐκουσίου ἀντιπροσφορᾶς τῶν πάντων πρὸς τὸν ἐλεήμονα Δημιουργὸ καὶ εὐεργέτη.

Ὅλοι εἵμαστε θνητοί, καὶ κανεὶς δὲν θέλει νὰ πεθάνῃ. Ὅλοι καταλίγομε στὸν τάφο, ἀλλὰ ὑπάρχει μὴ χαρὰ ποῦ περιγεῖται τὸν θάνατο.

Ὁ ἀθέρας τῆς ζωῆς ποῦ χαρίζει τὴν αἰωνιότητα εἶναι θεία δωρεὰ στοὺς ἥρωες τῆς πίστεως καὶ τῆς ὑπομονῆς. Ὁ Δημιουργὸς καὶ προνοητὴς τοῦ παντὸς ἔχει τὴ θέλησι καὶ τὴ δύναμι νὰ ὑπομένῃ τὰ πάντα γιὰ νὰ σώσῃ ὅλους· καὶ αὐτοὺς ποῦ τὸν μισοῦν καὶ τὸν σταυρώνουν.

* * *

Τελικὰ ἡ μεγάλῃ ιδέα τοῦ Γένους μας εἶναι ἡ μεγάλῃ ιδέα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Δὲν εἶναι ἡ κατάληψι ἑνὸς γεωγραφικοῦ τόπου ἀλλὰ ἡ ἀνάληψι σὲ μὴ λειτουργικὴ ἐλευθερία.

Σκοπὸς εἶναι νὰ σωθῇ ὁ ἄνθρωπος. Νὰ νικίσουν ὅλοι. Νὰ μὴν μείνῃ κανεὶς νεκρὸς ἐπὶ μνήματος. Νὰ φωτισθοῦν τὰ σύμπαντα. Νὰ βασιλεύσῃ ἡ ζωή. Νὰ

δέχεται ο άνθρωπος μιὰ στιγμή τὴν αἰωνιότητα, καὶ μὲ ἓνα ἅγιο Μαργαρίτη ὅλο τὸν Παράδεισο, εἰς Πνεύματος Ἁγίου κοινωνίαν, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν. Αὐτὸ δὲν τὸ πετυχαίνει ἄνθρωπος ἀλλὰ τὸ δωρίζει ὁ Θεάνθρωπος ποὺ τὰ πάντα ὑπομένει γιὰ νὰ σώσῃ ὅλους.

Σταματᾷ ἡ ταραχὴ τοῦ πολέμου καὶ τῆς διαμάχης ποὺ ἄλλους ἀναδεικνύει δούλους καὶ ἄλλους ἐλεύθερους. Παραδίδονται τὰ σκῆπτρα τῆς ἀδιαδόχου βασιλείας σὲ ἓνα παιδί: «παιδίον νέον, ὁ πρὸ αἰώνων Θεός».

Δὲν ὑπάρχουν πιά νικητὲς καὶ νικημένοι. Ὅλοι εἶναι νικητὲς γιὰτὶ ζωὴ, νίκη καὶ χαρὰ εἶναι τὸ παιχνίδι ποὺ δὲν σταματᾷ. «Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 18,3). Ἐκεῖ καταλήγει ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ δὲν μᾶς ὑπόσχεται ἀλλὰ μᾶς χαρίζει ἀπὸ τώρα τὰ μέλλοντα Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, οὗ τὸ κράτος καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.